

УДК: 504.6

Малюта Ю.О. студент спеціальності 101 “Екологія”, ступеня вищої освіти “Магістр” КЗВО “Вінницька академія безперервної освіти”.

Науковий керівник **Юглічек Л.С.** – кандидат біологічних наук, доцент, доцент кафедри екології, природничих і математичних наук КЗВО “Вінницька академія безперервної освіти”.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОРНІТОЛОГІЧНОГО ЗАКАЗНИКА МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ “БАРСЬКИЙ”

Барський орнітологічний заказник створений в 2016 р. в долині р. Рів поблизу м. Бар Вінницької області. За результатами досліджень впродовж 2012-2020 років доведено перебування на території заказника 123 видів птахів, які належать до 15 рядів. Найчисельніші горобцеподібні (68 видів), сивкоподібні (11), гусеподібні (7), лелекоподібні (7). У різні сезони року було зареєстровано: 46 видів в період весняної міграції, 96 – в гніздовий період, 74 – в період осінніх міграцій, 34 – на зимівлі.

Ключові слова: заказник, орнітофауна, чисельність.

Bar ornithological reserve was created in 2016 in the valley of the Riv River near the town of Bar in the Vinnytsya region. According to research results, during 2012-2020, 123 species of birds were recorded on the territory of the reserve. The most numerous were Passeriformes (68 species) and Charadriiformes (11), Ciconiiformes (7), Anseriformes (7). In different seasons of the year there were registered: 46 species during the spring migration period, 96 – breeding period, 74 – autumn migrations period, 34 – in winter.

Key words: reserve, ornithofauna, number.

Постановка проблеми. Збереження і відновлення біорізноманіття будь якого регіону є неможливим без науково-методичного обґрунтування необхідності створення мережі заповідних об’єктів. Успішність їх формування визначається функціонуванням екологічної мережі, яка має забезпечити реальну охорону видів, геномів, екосистем, ландшафтних комплексів чи їх компонентів. Заповідні об’єкти виконують роль банку генофонду рослинного і тваринного світу, адже вони створюються, насамперед, на ділянках, що вирізняються багатством флори і фауни та їх різноманіття.

Незважаючи на те, що нині заповідні території розглядаються відповідно до завдань природоохоронних, культурних, історико-археологічних, урбанізовано-ландшафтних охоронних об’єктів. Постає питання, використання їх зон (національних природних парків, регіональних ландшафтних парків) для органічного землеробства. Це питання потребує наразі не лише наукового геосозологічного вивчення, але і законодавчого доопрацювання та практичного втілення [2-6].

Особливості географічного розташування, геологічної будови й геоморфологічної структури та придатні гідрологічні умови сприяли тому, що орнітологічний заказник місцевого значення “Барський” посідає особливе місце у структурі біоти України. Наявність вираженого лісостепового ландшафту, долини р. Рів сприяли формуванню на його території самобутнього й багатого рослинного і тваринного світу. Незважаючи на тривалу історію вивчення біоти краю, на теренах заказника залишається ще багато непізнаного в царині

біотичного різноманіття, яке потребує якнайшвидшого заповнення. Без комплексного пізнання різноманітності усіх груп організмів заказника та прилеглих до нього територій, закономірностей їх структурно-функціонального поєднання у біогеоценотичному покриві з урахуванням динамічних просторово-часових тенденцій в умовах зростаючого антропогенного навантаження на природні екосистеми неможливе обґрунтування дієвих заходів щодо збереження і відтворення його біорізноманіття, ефективного функціонування цього заповідного об'єкта, а відтак забезпечення оптимальних умов функціонування цих екосистем [1-3].

Особливості географічного положення орнітологічного заказника місцевого значення "Барський" у поєднанні з оригінальними природно-екологічними умовами зумовили особливості його місця в системі геоботанічного районування. Геоботанічне районування – це розчленування певної території за обраною мірою, ознаками, притаманними рослинності, на специфічні, з неповторними фітоценотичними ділянками, які об'єднують у систему ієрархічно підпорядкованих категорій – ценохоріонів. Таке розчленування полягає не в типізації однакових, а в установленні територіально неповторних ценохорів із замкнутим контуром. Тому районування і класифікація займають чільне місце в методології науки, є інструментом теоретичного узагальнення і прогнозу, забезпечують контакт із суміжними дисциплінами – географічними і екологічними.

Територія заказника належить до Східноєвропейської рівнинної ландшафтної країни Лісостепової зони Дністровсько-Дніпровського лісостепового краю Середньобузького лісостепу. За геоботанічним районуванням території України (2003) орнітологічний заказник місцевого значення "Барський" лежить в межах Євразійської степової геоботанічної області, що відносяться до Голарктичного домініону, яка включає Лісостепову підобласть Східноєвропейської лісостепової провінції дубових лісів, остепнених лук і лучних степів Української лісостепової підпровінції, до якої приурочена територія Центральноподільського округу грабово-дубових і дубових лісів й суходільних лук. Географічне положення, неоднорідність рельєфу (геолого-геоморфологічної будови), гідрографічної мережі, ґрунтового покриву, зонально-кліматичних, едафічних, інших екологічних чинників обумовили значну різноманітність природної рослинності заказника. Основне ядро сучасної флори складає водна, прибережно-водна, болотна і лучно-болотна група.

Згідно зоогеографічного районування України (2008) територія заказника відноситься до Дністровсько-Дніпровської (Правобережної) підділянки ділянки Східноєвропейського листяного лісу і лісостепу району мішаного листяного лісу і лісостепу Східноєвропейського округу Бореальної європейсько-сибірської підобласті Палеоарктичної області. Різноманітність тваринного світу цієї ділянки визначається тим, що вона розташована в ареалі взаємопроникнення фауністичних комплексів різного походження. Вона відзначається досить різноманітною геоморфологічною будовою, що сприяє формуванню специфічних екоотопів (оселищ). Фауну хребетних цієї території складають такі родини: коропові, ропухові, жаб'ячі, вужеві, ящіркові; голубині,

пастушкові, зозулеві, дятлові, вороніві, шпакові, жайворонкові, синицеві, мухоловкові, славкові, дроздові, ластівкові, горобині, кротові, землерийкові, підковоносі, гладконосі, куначі, собачі, зайцеві, білячі, мишачі, хом'якові.

У структурі фауністичного різноманіття орнітологічного заказника місцевого значення “Барський” присутні представники як хребетних, так і безхребетних тварин. У ході польових досліджень в межах акваторії орнітологічного заказника місцевого значення “Барський” та на прилеглих територіях було виявлено перебування 165 видів хребетних тварин, які належать до 28 рядів, 57 родин і 115 родів. Таксономічну структуру іхтіофауни дослідженої гідроекосистеми визначають її тип та характер господарського використання. Загалом, акваторію заказника заселяють 10 видів риб, які належать до 10 родів, об'єднаних у 3 родини 3 рядів. Тип Хордові *Chordata* у межах заказника “Барський” і прилеглих біотопів представляють 5 класів тварин: Променепері риби *Actinopterygii*, Земноводні *Amphibia*, Плазуни *Reptilia*, Птахи *Aves* та Ссавці *Mammalia*. З-поміж інших хордових тварин, найвище видове різноманіття та демонструють представники класу Птахи *Aves*. Упродовж різних сезонів року в межах акваторії орнітологічного заказника місцевого значення “Барський” та прилеглих біотопів нами було виявлено 128 видів птахів, які належать до 17 рядів, об'єднаних у 37 родин і 82 роди. Переважну більшість становлять представники екологічної групи навколводних і водоплавних птахів – 50 видів. Решта птахів (78 видів), виявлених на ставу і в суміжних стаціях, топічно пов'язані з іншими типами біотопів, проте у різні періоди року зустрічаються в його межах, займаючи здебільшого лучні ділянки та чагарникові зарості узбережжя, рогово-очеретяні та осокові масиви.

Висновки. Запропоновано шляхи поліпшення екологічного стану орнітологічного заказника місцевого значення “Барський”, проведено його функціональне зонування. Розроблено стратегію розвитку орнітологічного заказника місцевого значення “Барський” та подано його основні положення, згідно рекомендованого паспорту. Визначено екологічний стан орнітологічного заказника місцевого значення “Барський”. Проведені дослідження дозволять запропонувати ефективну систему моніторингу та менеджменту для реалізації цілей збалансованого природокористування в контексті стратегії сталого розвитку Барської ОТГ.

Список використаних джерел

1. Вікіпедія. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki> – доступ з екрана
2. Географічна енциклопедія України: в 3 т. Редкол.: О.М. Маринич (відп. ред.) та ін. К.: Укр. енцикл. ім. М.П. Бажана., Т. 1: А-Ж. 1989. 414 с., Т. 2: З-О. 1990. 479 с., Т. 3: П-Я. 1993. 479 с.
3. Географія Вінницької області: пробний навчальний посібник. За ред. Г.І. Денисика, Л.Ф. Жовнір. Вінниця: Гіпаніс, 2004. 308 с.
4. Дідух Я.П., Шеляг-Сосонко Ю.Р. Геоботанічне районування України та суміжних територій. *Український ботанічний журнал*. 2003. Т. 60, №1. С. 6–17
5. Екологічний атлас України. К.: “Центр екологічної освіти та інформації”, 2009. 104 с.
6. Екологічний паспорт Вінницької області за 2020 рік. – Режим доступу: http://www.menr.gov.ua/documents/EKO_pas_Vin2017.doc. – доступ з екрана.